

מראי מקומות - יבמות

ה.

א. שומע אני אף מצורע כן, ת"ל ראשו

הגמ' רוצה להביא מכאן מקור להא דעשה דוחה לא תעשה. והק' הערוך לנר (בשם התוס' גורניש), עשה דמצורע היכי דחי, והא בעידנא דמיעקר לאו לא מקיים העשה, וא"כ נילף מהכא דדחי אפי' בכה"ג, והרי בכל דוכתי אמרי' דלא דחי היכי דבשעת דחיית הלאו לא מקיים העשה. ותי' דמייירי שגילח כבר פאה א' ושאר השיער, ונשאר רק בפאה אחת, ונמצא דבבת א' דקיים העשה עבר הלאו. והערל"נ עצמו תי' ע"פ מש"כ הנמוקי יוסף בב"מ, דמה דאמרי' שם דמה שאין הכהן יכול לכנוס לביה"ק להשיב אבידה משום דאין עשה דוחה ל"ת וע', ולא אמרי' משום דבשעה שנכנס להביה"ק עדיין לא קיים המצוה, כ' הנ"י משום דבשעה שנכנס לביה"ק כבר הוא עסוק במצות השבת אבידה, והגם דעדיין לא גמרה, מה בכך, גם במצות מילה לא נגמרה עד דפרע [ומ"מ דוחין שבת ולא דמצורע לקיים מצות מילה], וא"כ י"ל דה"ה כאן, כיון דמתחיל לגלח הראש, הרי כבר עסוק הוא בהמעשה מצוה, ושפיר נחשב בעידנא. ואפי' לפי מש"כ הנ"י שם לחלוק על סברא זו, זהו רק לענין השבת אבידה, דמה שהגביה האבידה הוא כעין הכשר מצוה, אבל כאן בגלוח הראש, הרי ודאי כל מעשה הגלוח הוא חלק של המצוה. וע"ע במנחת חינוך (רנ"א, י"ב) שכ' ע"פ מש"כ הפסקי תוס' בזבחים (לדף צ"ז אות ס"ט) דהיכא דא"א בענין אחת, אז אמרי' דעשה דוחה לא תעשה אפי' אם אינה בעידנא, א"כ ה"ה כאן, כיון דאין שייך לעשות הגלוח בלי לעבור בלא תקיפו, א"כ שוב אין חסרון מה שאינה בעידנא.

ב. שומע אני אף מצורע כן, ת"ל ראשו

הק' האמרי משה (י"ב, א'), הא כל מצות הגלוח היא על המצורע, ולא על המגלחו, וא"כ איך שייך להמגלח לעבור האיסור להקיף המצורע, הרי אצלו אין כאן עדל"ת, וכמש"כ תוס' בגיטין (מא). דכיון דאין האשה מצווה בפו"ר, לכן אף דהחצי עבד יכול לדחות הלאו דלא יהי' קדש כדי לקיים העשה דפו"ר, אבל אצלה אין דחיי', ולכן אסורה להנשא לו. וכ' דלכאו' יש להוכיח מכאן דהיכא שאין שום איסור על הניקף להיות ניקף, גם אצל המקיף אין איסור להקיף. ולא דמי למה דמבואר בנזיר, דר' הונא ס"ל דאסור להקיף קטן, הגם דהקטן עצמו לאו בר חיובא, משום דעכ"פ שם הרי בקטן יש איסור להאכילו בידיים, וב"ד מצווין להפרישו, אבל כאן אין שייך כל זה. וכ' דאולי י"ל ע"פ מה שהוכיחו האחרונים דהיכא שיש מצוה שא"א לעשותה אלא ע"י חברת אחת, אז אף אם הם אינם מצווים בהעשה, מ"מ יכולים הם לעבור הלאו כדי שהוא יהי' יכול לקיים העשה (אבל לכאו' א"י מתוך לתוס' בגיטין הנ"ל, דלכאו' ברור שהוא לא ס"ל כן, וצ"ע). אולם ע' בבית הלוי (א', י') שמיאן בסברא זו, וכ' דאדרבה, רק בקטן שייך לומר סברא זו, דאינו בר חיובא, אבל לגבי מצורע, שהוא בר חיובא, רק דנדחית הקפה זו אצלו, בזה אין שייך לומר דהותרה אצל המקיף, אלא דודאי יהי' צריך לתורת דיחוי. (וע"ש דכנראה הי' ק' להבית הלוי רק מה שיכולים לעשות ההיקף ע"י אשה וקטן,

א"כ הוי אפשר לקיים שניהם, ומהו ההיתר להיות ניקף ע"י גדול, ותי' דכיון דאצל גדול זה א"א לקיים שניהם, שפיר יכול לדחות הלאו בכה"ג, אבל לא הי' ק' להבית הלוי בכלל למה המקיף יכול לעבור הלאו, ומשמע דכיון דעל ידו נעשית המצוה, סגי בזה לדחות הלאו שלו.) וע"ע בקובץ הערות (ח', ח') דתי' ד"ל דמצוה זו מוטלת על כל ישראל לגלחו, וא"כ שפיר המגלח מצווה בהעשה. ועוד כ' לתרץ ע"פ היסוד של ערבות, דכיון דכל ישראל ערבים זה לזה, א"כ י"ל דשפיר יכול לדחות הלא תעשה, כדי שתתקיים עשה זו, שהרי הוא ערב שיהי' העשה מקוים, ואינו דומה למש"כ תוס' בגיטין, דכיון דאין האשה מצווה בפו"ר כלל, א"כ אינה ערבה עליו, ומשו"ה אין הלאו נדחית אצלה.

ג. וקא סבר האי תנא וכו'

פרש"י, הלכך צריך עלי' למיסר ערוה ליבום, דלא תימא אתי עשה דיבום ודחי ל"ת דאחות אשה. והק' האמרי משה (י"ב, א'), למה לא פיי' רש"י כן לעיל, כשיליף הגמ' עדל"ת מכלאים בציצית. עוד הק', הא עדיין לא ידעי' אלא דעשה דוחה ל"ת גרידא, אבל מהכ"ת דדחי גם ל"ת שיש בו כרת. ותי' ע"פ דבריו שם (הובא לעיל) דילפי' מהא דמצורע דגם מי שאינו מצווה בהעשה יכול לעבור הלאו כדי שאחר יהי' יכול לקיים העשה, וא"כ שפיר הי' שייך ללמוד משם דגם האשה, שאינה מצווה במצות עשה דיבום, יכולה לעבור על איסור ערוה כדי לקיים המצוה, ולכן צריך קרא דעליה. ואף דעכשיו עדיין אין הגמ' יודעת להא דעדל"ת שיש בו כרת, מ"מ י"ל דעכ"פ הך סברא דיכול לעבור עבירה כדי לדחות מצוה של אחר שפיר ילפי' מכאן, וא"כ מובן מש"כ רש"י כאן דצריך קרא דעליה.

ד. שומע אני אף מצורע ונזיר כן, ת"ל ראשו

פרש"י, ואע"ג דנזיר לאו שאינו שוה בכל הוא, אם אינו ענין ללאו שאינו שוה בכל, דילפי' מזקנו, תנהו לענין לאו השוה בכל. והק' המהרש"א, למה לא הוי נזיר לאו השוה בכל, הא נשים ג"כ איתנהו בלאו זה. והביא מש"כ המהרש"ל דאף דשוה בכל הוא כלפי כהונה, אבל אינו שוה בכל הוא כלפי שאר לאוין. והק' המהרש"א ע"ז, א"כ מהכ"ת דגם בלאוין גמורים, השוין בכל ממש, אמרינן כן. ועוד, הרי לכאו' שוה בכל טפי מהקפה, דהא נשים ליתנהו בהקפה, וא"כ לגופי' אצטריך, ואי"צ לומר שהי' אם אינו ענין. והביא דבספרים מדויקים ליתנהו לדברים אלו ברש"י, ותלמיד טועה כתבם.

ה. מה לנזיר מצורע שכן ישנו בשאלה

הק' הריטב"א, א"כ נילף ממה הצד מנזיר וכהן. ותי' דאכתי איכא למפרך דשאני עשה דמצורע משום גדול השלום, שהרי המצורע הי' אסור בתשמיש המטה. וכע"ז הק' תוס' בהמשך הגמ', דנילף מכהן ונזיר דבעלמא דחינן לאו ועשה, ותי' דעל מה הצד פרכינן כל דהו, ויש לפרוך דשאני מצורע וכהן, שכן לשניהם יש איסור גילוח, זה בזקנו וזה בראשו.